

Судова експертиза під час воєнного стану

Світлана Афанасенко

кандидатка юридичних наук, доцентка, судова експертка відділу науково-методичного та інформаційно-аналітичного забезпечення експертної діяльності, Одеський науково-дослідний інститут судових експертиз Мін'юсту України, м. Одеса, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3017-1683>,
e-mail: afanasenkosvitlana@gmail.com

Розглянуто важливість та особливості проведення судових експертиз в умовах воєнного стану. Увагу акцентовано на забезпеченні правосуддя під час збройного конфлікту, коли збір доказів ускладнюється, а потреба у кваліфікованому аналізі зростає. Зауважено необхідність удосконалення організаційної системи судово-експертної діяльності, зокрема технічного забезпечення експертів сучасними засобами, що є надзвичайно актуальним у воєнний час. Підкреслено також значення освітнього аспекту й необхідність підвищення рівня знань і навичок фахівців для сприяння розвитку національної експертної бази. Наголошено на потребі подальших досліджень новітніх методів та технологій для підвищення ефективності судово-експертної діяльності в Україні в умовах воєнного стану.

Ключові слова: судова експертиза; воєнний стан; правосуддя; документування злочинів; збір доказів.

Forensic Examination During Martial Law

Svetlana Afanasenko

The paper outlines the importance and particularities of conducting forensic examinations under martial law. The focus is on ensuring justice during armed conflict, when evidence collection becomes more complicated and the demand for qualified analysis grows. The author stresses the need to enhance organizational system of forensic expert activity, specifically the technical support of forensic experts with modern means, which is crucial in wartime. The importance of the educational aspect and the need to enhance the expertise and skills of professionals in order to promote the development of the national expert base has also been emphasized. The author elaborates on further research into the latest methods and technologies to improve the efficiency of forensic activities in Ukraine under martial law.

Keywords: forensic examination; martial law; justice; documentation of crimes; evidence collection.

Повномасштабне військове вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року суттєво вплинуло на всі сфери життя суспільства. Унаслідок бойових дій, постійних обстрілів території України із застосуванням різноманітних видів озброєння (включно із забороненими нормами міжнародного законодавства), полонення українських військовослужбовців, примусова депортація та викрадення громадян із тимчасово окупованих територій, а також інших злочинних дій з боку агресора значно зросла потреба у проведенні різних видів судових експертиз для встановлення обставин розслідуваних кримінальних правопорушень.

Основні адміністративні засади судово-експертної діяльності визначено в Законі України «Про судову експертизу», відповідно до якого судова експертиза — це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [1].

Кількість зареєстрованих правопорушень постійно зростає, оскільки ворог щодня порушує вимоги як міжнародного, так і національного законодавства, учиняючи злочинні дії. Проте навіть у цих надзвичайно складних умовах, правоохоронні органи не припиняють роботи з документування та розслідування виявлених злочинів [2]. До поширених видів судових експертиз належать розрахунок збитків, завданих військовою

агресією, що передбачає необхідність проведення судово-економічних експертиз. Окрім цього, у зв'язку зі значною кількістю поранених (а ще гірше — загиблих) осіб зросла потреба у проведенні судово-медичних досліджень, зокрема судово-медичної експертизи трупа, яка встановлює обставини, етіологію виникнення та причини біологічної смерті, судово-медичної експертизи осіб, яку проводять із метою визначити характер, механізм, ступінь тяжкості тілесних ушкоджень, і судово-медичної експертизи речових доказів біологічного походження [3]. З огляду на численні випадки розкрадання гуманітарної та благодійної допомоги, а також пожертв (в Україні зареєстровано понад 370 кримінальних проваджень за такими фактами [4, 5]), особливої актуальності набуває товарознавча експертиза військового майна, амуніції, техніки й озброєння тощо. Не слід оминати увагою й актуальність проведення військової експертизи, проте варто зазначити, що експертні служби зіткнулися з нестачею відповідних фахівців у цій галузі, що зі свого боку свідчить про необхідність підвищення рівня кваліфікації працівників шляхом проведення навчальних тренінгів і розширення кількісного складу експертів.

В умовах воєнного стану виникає гостра потреба забезпечити судових експертів сучасними технічними засобами, які дають змогу безконтактно працювати з певними групами об'єктів, фіксувати їхній стан і місце

розташування незалежно від доступності й масштабу, а також безпечно вилучати та знешкоджувати. Для оцінки розмірів компенсації за пошкоджене (зруйноване або знищене) майно виникає необхідність у застосуванні сучасних технологій 3D-моделювання (3D-сканерів), яку частково задовольняють за рахунок міжнародної допомоги та виробництва вітчизняних аналогів. Проте ефективне застосування цих технологій потребує від експертів відповідних навичок, а висока вартість обладнання іноді спричиняє деякий страх щодо його застосування в щоденній професійній діяльності.

Підбиваючи підсумки викладеного вище, варто зауважити, що судова експертиза в умовах воєнного стану набуває особливого значення для забезпечення правосуддя та фіксування воєнних злочинів. Виклики, з якими стикаються експерти, потребують адаптації та вдосконалення як технічного оснащення, так і правових механізмів регулювання. Необхідність швидкого й точного проведення експертиз для розслідування злочинів, оцінки збитків від війни та відновлення прав постраждалих свідчить про важливість підвищення професійної кваліфікації судових експертів, покращення матеріально-технічної бази та посилення міжнародної співпраці.

Перелік джерел посилання

1. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 24.09.2024).
2. Грига М. А. Експертні дослідження, актуальні в умовах воєнного стану. *Проблеми кваліфікації та розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану* : мат-ли наук.-теорет. конф. (Київ, 26.05.2022). Київ, 2022. С. 58—62. URL: <https://elar.naiau.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/ab529c96-0dfd-46ff-8ba1-ce798ab6b64b/content> (дата звернення: 24.09.2024).
3. Корнійко С. М. Найбільш затребувані види судової експертизи під час війни. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи* : мат-ли міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 25.11.2022). Київ, 2022. С. 75—78. URL: https://www.naiau.kiev.ua/files/kafedru/ksm/2023/mater_konf_251122.pdf#page=73 (дата звернення: 24.09.2024).
4. Литвиненко Д. О., Шульженко А. В. Судова експертиза під час воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 8. С. 419—422. DOI: 10.32782/2524-0374/2024-8/98 (дата звернення: 24.09.2024).
5. У Нацполіції розповіли, скільки розслідувань стосуються випадків розкрадання гуманітарки / Радіо Свобода. 31.08.2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-gumanitarka-rozkradannia-politsiya/32012309.html> (дата звернення: 24.09.2024).